

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ

UDK: 378 (497.7)

ISSN: 1409-9187

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
YEARBOOK

2018-2019

ФАКУЛТЕТ ЗА
ОБРАЗОВНИ НАУКИ

ГОДИНА 8

VOLUME VIII

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
YEARBOOK
2018 - 2019**

ГОДИНА 8

VOLUME XIII

**GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCE**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ
YEARBOOK
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCE**

За издавачот/ For publisher
Проф.д-р Емилија Петрова Ѓоргева

Издавачки совет

проф. д-р Блажо Боев
проф. д-р Лилјана Колева-Гудева
проф. д-р Мишко Цидров
проф. д-р Дејан Мираковски
проф. д-р Емилија Петрова Ѓоргева

Editorial board

Prof. Blazo Boev, Ph. D.
Prof. Liljana Koleva Gudeva, Ph. D.
Prof. Misko Dzidrov, PhD
Prof. Dejan Mirakovski, PhD
Prof. Emilija Petrova Gorgeva, PhD

Редакциски одбор

проф. д-р Снежана Ставрева Веселиновска
проф. д-р Соња Петровска
проф. д-р Снежана Мирасчиева
проф. д-р Снежана Јованова Митковска
проф. д-р Емилија Петрова Ѓоргева
проф. д-р Блаже Китанов
проф. д-р Никола Смилков
проф. д-р Виолета Николовска
проф.д-р Трајче Стојанов
проф.д-р Деспина Сивевска
проф. д-р - Ирена Китанова
проф. д-р Билјана Митевска Попевска
проф. д-р Даниела Коцева

Editorial staff

Prof. Snezana Stavreva Veselinovska, PhD
Prof. Sonja Petrovska, PhD
Prof. Snezana Mirascieva, PhD
Prof. Snezana Jovanova Mitkovska, PhD
Prof. Emilija Petrova Gorgeva, PhD
Prof. Blaze Kitanov, PhD
Prof. Nikola Smilkov, PhD
Prof. Violeta Nikolova, PhD
Prof. Trajce Stojanov, PhD
Prof. Despina Sivevska, PhD
Prof. Irena Kitanova, PhD
Prof. Biljana Mitevaska Popevska, PhD
Prof. Daniela Koceva, PhD

Главен и одговорен уредник /

проф. д-р Снежана Ставрева Веселиновска

Managing editor

Prof. Snezana Stavreva Veselinovska, PhD

Технички уредник

доц. д-р - Верица Јосимовска

Editor in chief

Docent Verica Josimovska, Ph.D.

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)
Снежана Кирова
(англиски јазик)

Language editor

Danica Gavrilovska-Atanasovska
(Macedonian)
Snezana Kirova
(English)

Техничко уредување

Славе Димитров

Technical editor

Slave Dimitrov

ISSN 1409-9187

Редакција и администрација
Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10-А
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Address of the editorial office
Goce Delcev University – Štip
Faculty of philology
Krstе Misirkov 10-A
PO box 201, 2000 Štip,
R. of Macedonia

СОДРЖИНА
CONTENTS

Емилија Петрова Ѓорѓева МОДЕЛОТ НА ПОЗИТИВНА ДИСЦИПЛИНА - ФРИДРИХ ЦОНС ВО СОВРЕМЕНОТО УЧИЛИШТЕ	5
Снежана Мирасчиева УЧЕБНИКОТ – НОВ ПРЕДИЗВИК НА МЕДИУМСКАТА ДИДАКТИКА	15
Маријана Димитрова, Никола Смилков, Билјана Попеска, Снежана Јованова-Митковска УЛОГАТА НА УНИВЕРЗИТЕТОТ И ПРЕДИЗВИЦИТЕ ВО ОБРАЗОВАНИЕТО ЗА ВОЗРАСНИ И ДОЖИВОТНО УЧЕЊЕ	21
вон. проф. д-р Оливер Цацков БРЕГАЛНИЧКАТА ГОЛГОТА	29
вон. проф. д-р Даниела Коцева СЕКУЛАРИЗАЦИЈАТА И САКРАЛИЗАЦИЈАТА ВО СОВРЕМЕНОТО ОПШТЕСТВО	37

Овој број од Зборникот на Факултетот за образовни науки му е посветен на проф. д-р Стеван Алексоски, по повод неговото заминување во пензија. Од името на благодарните колешки и колеги, од името на студентите, му посакуваме долги и плодни пензионерски денови. Ни беше чест што ја имавме привилегијата да соработуваме со човекот, научникот и професорот Стеван Алексоски, низ долгите години професионален растеж.

УЛОГАТА НА УНИВЕРЗИТЕТОТ И ПРЕДИЗВИЦИТЕ ВО ОБРАЗОВАНИЕТО ЗА ВОЗРАСНИ И ДОЖИВОТНО УЧЕЊЕ

Маријана Димитрова¹ Никола Смилков² Билјана Попеска³
Снежана Јованова-Митковска⁴

¹marijana.kroteva@ugd.edu.mk

²nikola.smilkov@ugd.edu.mk

³biljana.popeska@ugd.edu.mk

⁴snezana.jovanova@ugd.edu.mk

¹²³⁴Факултет за образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“ Штип

Абстракт: Трудот претставува компаративен осврт за состојбата во образованието за возрасни во земјите од ЕУ и РСМ, со преглед на тековните акти, регулативи и резултати од спроведувањето на истите. Претставена е состојбата и предизвиците во образованието за возрасни во ЕУ и РСМ, истакнати се конкретните чекори за улогата на универзитетот во развивањето на образованието за возрасни, како и дадени се соодветни насоки за улогата и можностите на високообразовните институции во РСМ.

Клучни зборови: *неформално образование, предизвици, демографија, наставни содржини, улога на универзитетот*

THE ROLE OF THE UNIVERSITY AND THE CHALLENGES IN THE ADULT EDUCATION AND LIFELONG LEARNING

Marijana Dimitrova¹ Nikola Smilkov² Biljana Popeska³,
Snezana Jovanova-Mitkovska⁴

¹²³⁴Faculty for Education Sciences, Goce Delcev University-Stip

Abstract: This paper is a comparative aspect on the situation of the adult education at the countries from EU and RNM, with a review of the current acts, regulations and results of their implementation. In the paper, the condition and the challenges in the adult education in EU and RNM are presented, the actual acts in the role of the University for improving the adult education are highlighted, as well as appropriate guidelines for the role and opportunities of higher education institutions in RNM.

Key words: *informal education, challenges, demography, teaching materials, role of the university*

Вовед

Овој труд дава преглед на актуелните состојби и трендови во образованието на возрасните во Европа со посебен аспект на ситуацијата и предизвиците во Република Северна Македонија, со цел да придонесе за подобро разбирање на потребите и потенцијалните насоки за понатамошен развој на образованието на возрасни. Анализите во трудот се направени за моменталната состојба на доживотното учење и образованието на возрасни во однос на: институционалната рамка, законската рамка, улогата и местото на универзитетот во тој процес. При создавањето на основната линија на трудот акцентот беше ставен на сумирање на закони и политики кои се однесуваат на системот на образование на возрасни во Република Северна Македонија.

Во трудот се претставени и актерите кои се задолжени за формалното и неформалното образование и обука. Покрај тоа опфатени се и јавни и приватни институции, средните училишта, универзитети, специјализирани институции за образование на возрасни.

Осврт на состојбата и предизвиците во образованието за возрасни и доживотно учење

Еден од клучните предизвици на денешните општества се демографските промени. Демографското стареење, брзите технолошки промени, брзата дигитализација и другите социјални случувања ги менуваат нашите општества на фундаментални начини. Ефективен пристап за соочување со демографските промени е позитивниот став кон стареењето, со услуги и структури достапни за сите, овозможувајќи активно учество и вклученост во општеството преку доживотно учење, поддршка и зајакнување. Тековната демографска промена е можност да се создаде компатибилно општество за секоја возраст низ цела Европа каде што сите граѓани, без оглед на нивната возраст, ќе можат да уживаат еднакви права и можности како и да придонесат за благосостојбата на нивните заедници. Во актот за општествени права на ЕУ [1] се наведува дека секој, без оглед на возраста, полот или зависноста, има право да ужива во основните човекови права, да живее живот достоинствено и независно и да учествува во социјалниот и културниот живот. Од друга страна во Индексот на активно стареење (UNECE, EC) од Службата за истражување на Европскиот парламент [2] воопшто нема податоци за Северна Република Македонија, додека активното стареење и животот по пензионирањето во земјите од Западен Балкан воопшто, сè уште се неискористени и доволно организирани. Учењето за возрасни е целиот спектар на формални и неформални активности за учење што ги преземаат возрасните, по пауза од напуштањето на почетното образование и обука, што резултира со стекнување на нови знаења и вештини. Дополнително, учењето за возрасни ја вклучува возрасната рамка, помеѓу крајот на задолжителното образование и околу 25-та година од животот и сите

возрасни после тоа (бидејќи од сите возрасни лица може да се очекува да се вклучат во овие типови на учење). [3]

Иако учењето за возрасни носи значителни придобивки за поединците и за општеството и на ниво на ЕУ, сепак е скромен репер од 15% учество на возрасните во процесите на учење се до оваа 2020 година. Напредокот кон постигнување на европскиот репер за учење на возрасните е ограничен поради координирање на стратегиите за учење на возрасните на национално ниво, имплементација на политиките за учење на возрасните и обезбедувањето правичен пристап до образование и обука во насока на подобрување на основните вештини на возрасните. Ова се критични слабости на тековните политики за учење на возрасните, особено во земјите-членки на ЕУ.

Европската агенда за образование на возрасни [4] во основа се однесуваше на тоа дека, до 2020 година, системите за учење на возрасни ќе се соочат со зголемени побарувања за пристап до висококвалитетни можности за доживотно учење и зголемена улога на локалните власти, работодавците, социјалните партнери, граѓанското општество и културните организации, во насока на јакнење на соработката и спроведување на кохерентна политика за образование на возрасни.

Меѓу прашањата насочени кон имплементирање на агендата беа назначени:

- подобро осигурување на квалитетот;
- остварливото финансирање;
- достапност од информации и упатства;
- признавање на неформалното образование;
- фокус на добро развиена одредба за образование за постарите лица за да го поддржат нивното активно стареење и да им овозможат подолго да придонесат во општеството.

Од друга страна, Европската агенда за учење на возрасни [5] (го дефинира фокусот на европската соработка во политиките за образование на возрасните.

ЕАЕА учествува во креирањето на европските политики со објавување извештаи и изјави, учество на работни групи на ЕТ2020 и вклучување во неколку проекти на ЕУ.

Агендата ја нагласува потребата од зголемување на учество во образованието на возрасните од сите видови (формално, и неформално учење), со цел да се здобијат со нови работни вештини, да придонесат за активно граѓанство или за личен развој и исполнување.

Според истражувањата на повеќе граѓански организации и организации на образование за возрасни [6] една од трите главни теми во периодот 2015-2020 година беше развојот на основните вештини за ниско квалификувани и слабо образовани ученици. Многу од земјите-членки на ЕАЕА од Централна и Западна Европа во моментот се вклучени во развојот или спроведувањето на Националните рамки за квалификации или Рамки за валидација за неформално

образование за возрасни. Така на пример, со цел да одговорот на зголемениот број на лица кои бараат работа на пазарот на трудот, образованието за возрасни во Италија и Шпанија е претежно ориентирано кон ИКТ и странски јазици имплементирани преку иновативни курсеви за стратегија и интерактивен пристап. Сепак, во земјите од Западен Балкан, вклучително со Република Северна Македонија признавањето на неформалното образование за возрасни е отежнато, а подигањето на свеста за истото е основниот проблем.

Состојбата со образованието за возрасни во Република Северна Македонија

Образованието за возрасни во РСМ е регулирано со Закон за образование на возрасни, објавен во „Службен весник на РМ“ бр. 7/2008, 17/2011, 51/2011, 74/2012, 41/2014 и 144 / 2014 година. Во рамките на овој закон, регулирана е организацијата, структурата, финансиите и управувањето со образованието за возрасни. Според законот, образованието за возрасни се дефинира како дел од образовниот систем кој обезбедува образование, подобрување, квалификација и учење за возрасните.

Образованието за возрасни се спроведува преку институција за образование на возрасни што може да биде училиште, високообразовна институција или специјализирана институција за образование на возрасни. Во рамките на ова образование постојат јавно акредитирани програми одобрени од овластеното тело. По завршувањето на секоја програма, се издаваат диплома или сертификат како доказ за реализација на одредена програма. Програмите за образование на возрасни се спроведуваат преку редовно предавање, консултантски-поучна настава, отворено предавање, on-line или мултимедијална или друг вид настава.

Образованието за возрасни опфаќа формално, неформално и неформално учење, односно:

- формално учење спроведено во различни образовни институции што резултираат со призната диплома и квалификации;
- неформално учење кое се спроведува независно од официјалниот образовен систем и не бара официјални сертификати. Овој вид на учење може да се спроведе на работна позиција или преку активности на разни компании и здруженија. Дополнително, овој вид на образование може да се добие преку организации кои служат како надополнување на формалниот образовен систем, како што се музички училишта, спортски клубови, приватни тренинзи итн..

Неформалното учење е природен феномен, и покрај формалното учење тоа може да биде несвесно за ученикот, бидејќи не може да се препознае како факт за подобрување на одредени вештини и капацитети. Од друга страна, целта на образованието за возрасни е да се обезбеди можност за стекнување на образовно ниво за сите, за сите групи возрасни, со тоа што на истите ќе им се

овозможат квалификации според трендовите на пазарот на трудот. Во кратки црти, ова се однесува на:

- квалификации за вработување за возрасни без прво ниво на професионални квалификации;
- стекнување основни вештини и компетенции за доживотно учење.

Образованието за возрасни е под ингеренции на Министерството за образование и Министерството за труд. Покрај тоа, Владата на Република Северна Македонија создава Совет за образование на возрасни во својство на советодавно тело кое се занимава со стратешки прашања во сферата на развојната политика на образованието на возрасните и е надлежно да предлага Стратегија за развој на образованието на возрасните во контекст на доживотното учење на Министерството, како и годишни акциони планови за спроведување на Стратегијата за образование на возрасните. Овој Совет понатаму ја следи реализацијата на годишните акциони планови, предлага национални квалификации, работни стандарди и финансирање на програмите за образование на возрасни за кои се предвидени средства во буџетот на РСМ, а во соработка со општините, прави план за развој на мрежата на институции за образование на возрасни. Друго овластено тело е Центарот за образование на возрасни, кое е правно лице основано од Владата на РСМ.

Доживотното учење од другата страна не е специфично дефинирано, и истото ги опфаќа сите форми на учење, формални и неформални во сите фази и сфери на животот на луѓето, почнувајќи од раното детство до староста.

Улогата на универзитетот во образованието за возрасни

При разгледувањето на улогата на универзитетот во целокупниот развој на образованието за возрасни во РСМ повторно беше консултирана ЕТ2020 што претставува форум за размена на најдобри практики, заемно учење, собирање и дисеминација на информации и докази за тоа што работи, како и совети и поддршка за реформи во политиката. ЕТ 2020 се раководи по четири заеднички цели на ЕУ за решавање на предизвиците во системите за образование и обука и тоа:

- претворање на образованието за возрасни и доживотното учење и мобилност во реалност;
- подобрување на квалитетот и ефикасноста на образованието и обуката;
- промовирање на правичност, социјална кохезија и активно граѓанство;
- зголемување на креативноста и иновативноста, вклучително и претприемништво, на сите нивоа на образование и обука.

Во таа насока улогата на универзитетот во РСМ во развојот на образованието за возрасни и доживотното учење треба да се насочи кон помош на постарите граѓани да ја поминат третата фаза на својот живот што е можно поактивно а, неговото спроведување е можност да се оцени придонесот на постарата

генерација во општеството. Мисијата на универзитетот во оваа насока треба да биде насочена кон тоа да се искажат и промовираат интересите на луѓето на возраст од 50 години и да се подигне свеста за прашањата што најмногу ги засегаат.

Потребно е првенствено да се зајакне интеграцијата на возрасните во активности од социјалниот живот во смисла на учество на активности за обука во уметност, спорт, комуникација и англиски јазик, како и вмрежување (воспоставување на нови контакти и пријателства и зајакнување и проширување на постоечките). Очекувањата се да се подобрат социјалните вештини и мултидисциплинарното знаење, да се зголеми трансферот на знаење преку создавање мрежа на возрасни за подобро да се промовираат работата и активностите на ова поле и да се придонесе за долгорочни партнерства насочени кон иднината.

Во тој контекст, универзитетот располага со капацитет и ресурси и може да ги имплементира следните активности:

- зајакнување на мултикултурализмот кај возрасните лица (со фокус на пензионерите);
- развој на компетенции, социјални вештини и креативност;
- зајакнување на самодовербата и позитивните лични погледи;
- подобрување на социјалниот живот на пензионерите;
- овозможување пензионери за користење на современи технологии;
- создавање мрежа и зајакнување на синергијата меѓу возрасните лица (особено пензионерите);
- развивање на материјали за обука за образование на возрасни за пензионери;
- создавање регионална е-платформа за вмрежување меѓу пензионерите (со што во преден план ќе се развијат информатичките и електронски вештини кај ранливата категорија и истите без пречки ќе може да ги уживаат придобивките од модерната технологија);
- вмрежување и споделување на најдобри практики меѓу пензионери, академски кадар и експерти за образование на возрасни и креатори на политики ќе бидат предложени до Министерството за образование и спроведени преку сет на обуки, организирање на „Отворени денови за образование за возрасни“ и е-платформата;
- зајакнување на соработката помеѓу пензионерите и образованието за возрасни (социјални и академски оски);
- подигнување на свест за образование на возрасните и постојана професионална и образовна надградба;
- создавање на нови иновативни курсеви за обука во спортот и уметноста.

Заклучок

Пристапот кон образованието за возрасни и доживотното учење во РСМ

и земјите од ЕУ е различен. Во РСМ постојат регулативи, и институции за спроведување на образованието за возрасни, сепак крајниот исход од резултатите од истото е незначителен. Целокупната транзиција на државно ниво се рефлектираше во макотрпен процес на трансформација на поранешните работнички универзитети во институции за образование за возрасни, голем број традиционални занаети згаснаа, а од друга страна високообразовните институции во чиј склоп исто така имаше виши школи се преориентираа кон факултетско образованието од прв, втор и трет степен.

Сепак, во РСМ постојат повеќе јавни високообразовни институции кои може да се вклучат директно или индиректно во креирањето и адаптирањето на политиките за образованието за возрасни и во спроведување на истото бидејќи истите располагаат со академски и стручен кадар кој може да придонесе во елаборирање на нови модерни курсеви и обуки за образование за возрасни.

Користена литература

- [1] (https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_en)
- [2] ([http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2014/140811/LDM_BRI\(2014\)140811_REV1_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2014/140811/LDM_BRI(2014)140811_REV1_EN.pdf))
- [3] (https://ec.europa.eu/epale/sites/epale/files/all_inepth_analysis_of_adult_learning_policies_and_their_effectiveness_in_europe_12.11.2015_pdf.)
- [4] (<http://www.vox.no/English/international-cooperation/European-Agenda-for-Adult-Learning>)
- [5] (<http://www.eaea.org/en/policy-advocacy/european-agenda-for-adult-learning.html>)
- [6] (http://www.eaea.org/media/policy-advocacy/adult-education-policy-in-europe-country-reports/country-reports_2015.pdf)
- [7] European Association for the Education of Adults http://www.eaea.org/media/policy-advocacy/adult-education-policy-in-europe-country-reports/country-reports_2015.pdf
- [8] European Commission: “Learning Opportunities and Qualifications in Europe”. https://ec.europa.eu/ploteus/en/compare?field_location_selection_tid%5B%5D=453
- [9] Eurybase, Descriptions of National Education Systems and Policies, http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/eurybase_en.php#description and OECD, Education at a Glance 2009. <http://www.oecd.org/dataoecd/41/25/43636332.pdf>
- [10] Ministry of Education and Science of Republic of Macedonia www.mon.gov.mk